یادداشت

جنگ اوکراین در آستانه زمستان

شکاف غرب و تعلیق دیدار ترامپ-پوتین

محسن شریف‌خدائی
تحلیلگر روابط بین‌الملل

در آستانه فصل زمستان و تشـدید حملات روسیه به زیرساخت‌های اوکراین، تحرکات دیپلماتیک در اروپا و آمریکا نیز شـدت گرفته‌اند. در ۲۴ اکتبـر ۲۰۲۵، نشسـت مجـازی مهمی با حضـور ولودیمیر زلنسـکی، رئیس‌جمهور اوکراین، به ابتکار بریتانیا در لندن برگزار شـد. این نشسـت با حضور شماری از رهبران کشـورهای عضو اتحادیه اروپا، به بررسی راه‌های افزایش فشار بر روسیه و تقویت حمایت نظامی از اوکراین اختصاص داشت. زلنسکی در این نشست تأکید کرد که اوکراین نمی‌خواهد بدون حضور آمریکا به دنبال پایان جنگ باشد و خواسـتار حفظ نقش واشنگتن در تضمین‌های امنیتی پس از جنگ شـد. او همچنین ابراز امیدواری کرد که آمریکا در آینده با ارسال موشـک‌های کروز تاماهاوک موافقت کند؛ تسلیحاتی که می‌توانند زیرساخت‌های نظامی روسیه را در عمق خاک آن کشور هدف قرار دهند.

در این نشست زلنسکی هشدار داد که روسیه در تلاش است تا در زمستان پیش‌رو، یک «فاجعه انسـانی» در اوکراین رقم بزنـد. او گفت: «از اینکه در این شرایط تنها نیستیم، بسـیار سپاسگزاریم. از آغاز جنگ تاکنون، اما به‌ویژه اکنون، این حمایت بسیار مهم است».

در همین هفته، روسـیه حملات گسـترده‌ای به زیرسـاخت‌های انرژی اوکرایـن انجام داد که منجر به قطع برق و آب در کی‌یف و شـهر چرنیهیف شـد. این حملات با هدف تضعیف روحیه عمومی و مقاومت داخلی مردم اوکراین صورت گرفته‌اند.

نخست‌وزیر بریتانیا، کی‌یر استارمر، در این نشست اعلام کرد: ما می‌توانیم اقدامات بیشـتری در زمینـه توانمندی‌های نظامی انجـام دهیم، به‌ویژه در حوزه موشک‌های دوربرد.

این موضع‌گیری پس از آن مطرح شـد که به تازگی اوکراین با استفاده از موشـک استورم‌شادو سـاخت بریتانیا، کارخانه‌ای در بریانسک روسیه را که مواد منفجره و سوخت موشک تولید می‌کرد، هدف قرار داد. در همین حال، آمریکا همچنان از ارسـال موشک‌های تاماهاوک به اوکراین خودداری کرده است.

با وجود اهمیت موضوع، برخی کشـورهای عضو اتحادیه اروپا ازجمله مجارستان، اسـلواکی، اتریش، بلغارسـتان، قبرس و یونان در نشست لندن حضور نداشـتند یا نقش فعالی ایفا نکردند. این ترکیب نشان‌دهنده شکاف در اتحادیه اروپا بر سـر جنگ اوکراین است؛ برخی کشورها خواهان افزایش فشار بر روسیه هسـتند، درحالی‌که برخی دیگر نگران پیامدهای اقتصادی و امنیتی چنین اقداماتی هستند.

در همین حال، اختلاف میان اروپا و آمریکا بر سـر ارسـال موشـک‌های دوربرد به اوکراین نیز برجسـته‌تر شده اسـت. درحالی‌که بریتانیا و فرانسه موشـک‌های استورم شادو را در اختیار کی‌یف قرار داده‌اند، آمریکا تاکنون از ارسال موشـک‌های تاماهاوک خودداری کرده است. این موشک‌ها قابلیت هدف‌گیری زیرساخت‌های نظامی و اقتصادی در عمق خاک روسیه را دارند و می‌تواننـد معادلات جنـگ را تغییر دهند. دلایل مخالفت آمریکا شـامل نگرانی از واکنش شدید روسیه، احتمال گسترش جنگ به خارج از مرزهای اوکراین، و اختلاف درون دولت ترامپ درباره سـطح حمایت نظامی است. این اختلاف، شکاف راهبردی میان دو سوی آتلانتیک را آشکار کرده است.

در همین چارچوب، دیدار تا حدی برنامه‌ریزی‌شـده میان ترامپ و پوتین در بوداپست نیز لغو شد. این تعویق نتیجه بن‌بست در مواضع دو طرف بود. ترامپ پیشنهاد آتش‌بس را مطرح کرده بود، مشروط به عقب‌نشینی روسیه از برخی مناطق اشـغالی در خاک اوکراین؛ اما پوتین با این شـرط مخالفت کرد و خواسـتار حفظ مناطق تحت کنترل در اوکراین شـد. روسیه همچنین خواهان خلع سلاح اوکراین و تضمین عضویت‌نیافتن آن کشور در ناتو است. در همین زمینه تماس‌های مقدماتی میان وزرای خارجه دو کشور بی‌نتیجه ماند و افشای بخشی از محتوای گفت‌وگوهای آنها در رسانه‌ها، فشار داخلی بر ترامپ را افزایش داد. درواقع روسـیه با عقب‌نشـینی از مناطق اشغالی مخالف اسـت و این شـرط را غیرقابل مذاکره می‌دانـد. همین موضع‌گیری باعث شد که آمریکا، با وجود فشـار اروپا، نتواند توافقی را به پوتین تحمیل کند و گفت‌وگوها به تعویق افتاد.

نشسـت لندن یـک روز پس از آن برگزار شـد که رهبـران اتحادیه اروپا نتوانستند درباره اسـتفاده از ۱۴۰ میلیارد یورو دارایی‌های مسدودشده بانک مرکزی روسیه برای تأمین مالی دفاع اوکراین به توافق برسند.

مجموع دارایی‌های مسدودشـده روسیه در کشورهای غربی بالغ بر ۲۰۰ میلیارد یورو اسـت که بخش عمده‌ای از آن، در مؤسسه یوروکلیر مستقر در بلژیک نگهداری می‌شود. در نشسـت بروکسل، رئیس شورای اروپا پیشنهاد کرد که ۱۴۰ میلیارد یورو به‌عنوان وام غرامت در اختیار دولت زلنسـکی قرار گیرد.

با وجـود حمایت برخی کشـورها، این طرح به تصویب نرسـید؛ بلژیک خواستار تضمین‌های حقوقی و مالی شد و برخی اعضا نیز درباره پیامدهای حقوقی و بین‌المللی، همچنین واکنش احتمالی روسیه ابراز نگرانی کردند. تصمیم‌گیری نهایی به نشسـت ماه دسامبر موکول شد و تنها دستور بررسی گزینه‌های جایگزین به کمیسـیون اروپا داده شـد. این بن‌بست مالی، همراه با غیبت ترامپ و مواضع محتاطانه او، نشـان‌دهنده رابطه‌ای شکننده میان واشـنگتن و کی‌یف، همچنین اختلافـات درون اتحادیه اروپـا درباره نحوه حمایت از اوکراین است.

درحالی‌که اروپا خواهان افزایش فشار بر روسیه است، ترامپ با رویکردی معامله‌گرانـه، از تأیید برخی اقدامـات کلیدی خودداری کرده اسـت. این شـکاف راهبردی، آینده جنگ اوکراین و انسجام غرب را با چالش‌های جدی مواجه کرده است.

در جمع‌بندی، تحولات اخیر نشان می‌دهد که جنگ اوکراین وارد مرحله‌ای حسـاس و چندلایه شده اسـت. نشسـت مجازی لندن، تعلیق دیدار ترامپ-پوتین، اختلافات بر سـر فروش موشـک‌های دوربرد و بن‌بسـت در نشسـت بروکسـل، همگی نشـان‌دهنده شـکاف راهبردی در اردوگاه غرب هستند. اگر آمریکا همچنان از ارسـال تسـلیحات کلیدی خودداری کند، اروپا ممکن است به دنبال استقلال راهبردی بیشتر برود. تعویق تصمیم‌گیری درباره دارایی‌های روسـیه، نشـان‌دهنده تردید اروپا در مواجهه با پیامدهای حقوقی، سیاسـی و حتی واکنش نظامی احتمالی مسـکو است. مواضع سـخت‌گیرانه روسیه در برابر عقب‌نشـینی، چشـم‌انداز مذاکرات صلح را تیره‌تر کرده است. اوکراین در آسـتانه زمسـتان با چالش‌های انسـانی، نظامی و دیپلماتیک روبه‌رو است؛ و سرنوشـت این جنگ، بیش از هر زمان دیگری، به میزان انسـجام غرب و اراده سیاسی قدرت‌های بزرگ وابسته شده است.

عکس: محمود عارفی، جماران

نگاهی به سخنان اخیر سیدمحمد خاتمی در دیدار جمعی از فعالان سیاسی و اجتماعی

پیامی از یزد

موسی موحد: در دیدار جمعی از فعالان سیاسی و اجتماعی استان یزد با سـیدمحمد خاتمی که شامگاه جمعه در بیت تاریخی شهید صدوقی برگزار شـد، رئیس دولت اصلاحات سخنانی درباره نسبت دین، آزادی و توسعه کشـور بیان کرد. آن‌طورکه جماران نقل کرده است، خاتمی در آغاز با تأکید بر شناخت دقیق مشکلات برای یافتن راه‌حل‌های واقعی عنوان کرد «اگر معتقدیم اسـلام جاودانه است، باید به تمام پرسش‌ها و نیازهای روزبه‌روز نو شونده پاسخ دهد. البته ما همان انتظاری را که از علـم داریم، از دین نداریم، اما با توجه به اینکه انسان تنها موجودی است که در پی یافتن پاسخ به سؤالات و برآوردن نیازهای خود اسـت، دین جاودانه دینی است که پرسش و پرسشگری را که در متن وجود آدمی است، به رسمیت بشناسد و راه را برای رفع نیازها باز کند». رئیس‌جمهور اسبق کشورمان افزود «دین نمی‌تواند پرسش را نفی کند؛ چراکه همان خدایی که دین را آفریده، قدرت پرسشگری را هم به انسان داده است؛ بنابراین دین نمی‌تواند به کسی بگوید تو چرا پرسش می‌کنی؟ دین واقعی تأییدگر پرسشگری اسـت و نیز تلاش به پاسـخ‌گویی را می‌شناسـد. البته نباید انتظار داشـت که دین به همه پرسش‌ها پاسخ بدهد، ولی راهکار عقلانی و انسانی پاسخ به پرسش‌ها را تأیید می‌کند». او تأکید کرد: «دین اگر می‌خواهد جاودانه باشد، باید حق پرسشگری را قبول کند و زمینه را برای رسیدن به پاسخ فراهم کند؛ چه درون دین باشد، چه به واسطه عقل به آن دست یابیم. بسیاری از باید و نبایدها را علم پاسخ‌گوست و این امر مورد قبول دین نیز هسـت. اگر دینی با پرسـش‌ها که تابع زمان اسـت، هماهنگ نباشد و تصدیق نکند که این پرسش‌ها درون انسان نهفته اسـت، جاودانه نخواهد بود». رئیس دولت اصلاحات افزود «ریشـه دین قدسی اسـت، اما برداشت‌های ما قدسی نیست. امام خمینی نیز زمان و مکان را دو عنصر تعیین‌کننده، حتی درمورد حکم (و نه‌فقط موضوع) می‌دانند و به‌ویژه این امر درمورد حکومتی که خود را منتسب به دین می‌داند، باید مورد اهتمام و احترام باشد». خاتمی با اشـاره به سخن معروف خود در دوران ریاست‌جمهوری، عنوان کرد «هر آنچه در مقابل آزادی قرار گیرد، حتی اگر دین باشـد، زیان می‌کند. منظور از آزادی ولنگاری نیست، بلکه منظور حق تعیین سرنوشت اسـت». او ادامه داد «انسان آزاد است و می‌تواند امنیت خود را بشناسد؛ انسان آزاد است که توان رسیدن به عدالت را دارد». او سپس در سرفصل مهمی از سخنانش با اشاره به وضعیت خطیر کشور تصریح کرد «اسرائیل به سقوط جمهوری اسلامی قانع نیست و جز به تجزیه و تضعیف ایران نمی‌اندیشـد تا هیچ‌گاه کشـوری به نام ایران نتواند باشد یا قدرتمند باشد و جنگ اخیر نیز شدت خطر را نشان داد». خاتمی ادامه داد «موشک و مردم دو مؤلفه‌ای بودند که عامل سربلندی ایران در جنگ ۱۲روزه شدند. موضوع ساخت موشک از زمان ریاسـت‌جمهوری بنده آغاز شد. البته آنچه در زمان ما آغاز شـد، بسیار کوچک‌تر از وضع موشکی فعلی بود و ما در جنگ اخیر دیدیم این موشک‌ها چگونه زندگی در آن منطقه جغرافیایی کوچک را بر دشمن سخت کرد. همچنین مردم نیز خیلی خوب نشان دادند که در هنگام خطر کنار همدیگر هسـتند و حتی مخالفان جمهوری اسلامی برای ایران و در محکومیت تجاوز اطلاعیه دادند و اظهارنظر کردند».

نورمحمـدی: «آقـای خاتمی هـر دو مؤلفه «مردم» و «موشک» را با یک میزان مساوی از تأثیرگذاری و به عنوان دو اولویـت مهـم و موازی معرفی می‌کند. تجربه جنگ ۱۲روزه این گزاره را تأییـد می‌کند که کشـور بـرای آنکه قدرتمند باشد و بتواند در مقابـل متجـاوزان و بدخواهان بایسـتد، تکیه‌گاهـش باید حتما مردم باشد، چون کشورِ بدون پشـتوانه مردمیَ طبیعتـا مـورد طمع دشمنان قرار می‌گیرد و از سـوی دیگر، توانایی نظامی و قدرت دفاعی به همان اندازه اهمیت دارد»

رئیـس دولت اصلاحـات بر ایـن نکته تأکید داشـت که «نکند اشـتباه کنیم و بگوییم مردم ما را تأییـد کردند، بلکه مـردم ایران را تأییـد کردند و این ما هسـتیم که باید به سمت ایران حرکت کنیم. حتی سـرودهایی که برای ایران خوانده شـد نیز خوب بـود، اما مدتی بعد از جنگ، صداوسـیما دوباره به رویکردهای سابق خود برگشت». به گفته خاتمی، «هدف ایران آباد و آزاد اسـت و اسلام و انقلاب اسلامی هم ساختن ایران و پیشـرفت آن را تأییـد می‌کند. ایـران برای همه ایرانیان اسـت، اما باعث تأسف است که امروز از تمام شاخص‌های سند چشم‌انداز ۲۰ساله عقب افتاده‌ایم»؛ بنابراین او بیـان کرد «اگرچه نباید ذلت را بپذیریم، درعین‌حـال می‌توانیم به سمت توسعه حرکت کنیم». رئیس‌جمهـور اسـبق، انتقادی هـم از عملکرد دولت داشـت و بـا اشـاره بـه محدودیت‌های تأیید صلاحیت‌ها به این مسـئله پرداخت که «ما چنـد دولت در این کشـور باید داشته باشیم؟ هر کشور باید یک دولت و یک اقتصاد داشته باشد. توصیه من به دولت این است که اقتدار داشته باشد و مسـئولیت‌های خود را به‌خوبی انجام دهد». خاتمی با یادآوری تدوین برنامه‌های توسعه در دوران دولت خود، مجددا یادآور شـد «رئیس‌جمهـور و دولت باید مقتدر باشـد و رئیس‌جمهور امور را فرماندهی کنـد؛ اگرچه در این زمینه همواره سـختی‌هایی وجود داشـته و دارد. به جای گلایه از دولت بابت اسـتخدام‌نکردن برخی افراد، باید تحقق مطالبات را از دولت بخواهیـم». در ادامـه، رئیس دولت اصلاحات بر لزوم اسـتفاده از جوانان در جبهه اصلاحات و احزاب اصلاح‌طلب تأکید و عنوان کرد «این امر مقدمه پیشرفت تدریجی جوانان در مدیریت و فعالیت‌های سیاسـی اسـت». او با توصیه به «تحمل یکدیگـر در فعالیت‌های سیاسـی» خاطرنشـان کرد «اسـراف انرژی برای تضعیف همدیگر مضر اسـت» و در پایان، محدودیت‌های سیاسـی بسیاری از افراد و فعالیت‌ها را مورد انتقاد قرار داد.

سعید نورمحمدی: موشـک و مردم هر دو سـتون امنیت ملی‌اند؛ تقویت یکی بدون دیگری ناکافی است

سـعید نورمحمدی در گفت‌وگو با «شرق»، موضوعات محوری سخنان اخیر سـیدمحمد خاتمی را در سـه محور کلیدی «دوگانه موشـک و مردم»، «ادعـای راهبردی درباره نیت‌ورزی اسـرائیل» و «انتقاد از عملکرد اقتصادی دولت» خلاصه کرد و با استناد به تجربه تاریخی و تحلیل واقع‌گرایانه از قدرت، باور دارد «فهم درست این سه محور برای سیاست‌گذاری امروز کشور حیاتی است». درباره «دوگانه موشـک و مردم»، سخنگوی حزب ندای ایرانیان به واگویه‌های چند روز گذشته ظریف اشاره می‌کند که گفته بود «موشک مهم است، اما مردم مهم‌ترند»، و تحلیل خاتمی را در این زمینه می‌نشاند که «آقای خاتمی هر دو مؤلفه «مردم» و «موشـک» را با یک میزان مسـاوی از تأثیرگذاری و به‌عنوان دو اولویت مهم و موازی معرفی می‌کند».

بـه اعتقاد این فعـال حزبی، «تجربه جنـگ ۱۲روزه این گزاره را تأیید می‌کند که کشـور برای آنکه قدرتمند باشـد و بتواند در مقابل متجاوزان و بدخواهان بایسـتد، تکیه‌گاهش باید حتما مردم باشـد، چون کشورِ بدون پشـتوانه مردمی طبیعتا مورد طمع دشمنان قرار می‌گیرد و از سـوی دیگر، توانایی نظامـی و قدرت دفاعی به همان اندازه اهمیت دارد و این توان معمولا از دل مردم، نخبگان و جوانان به وجود می‌آید؛ کسانی که با اتکا به دانش و بومی‌سازی علم، توان دفاعی را تقویت می‌کنند». با چنیـن قرائتی، نورمحمدی در تأیید و تبیـین گفته خاتمی تصریح می‌کند که «نبود هریک از این دو مؤلفه (مردم و موشک)، کشـور را در برابر تهدید آسیب‌پذیر می‌کند و باید این تجربه ارزشـمند در اولویت تصمیم‌سازان قرار گیرد». این چهره اصلاح‌طلب، دربـاره ادعای خاتمی مبنی بر اینکه «اسـرائیل تنها به‌دنبـال تغییر رفتار یا رژیم در ایران نیسـت، بلکه به جنگ داخلی و تجزیه می‌اندیشـد»، تحلیل رئیس‌جمهور اسبق کشور را جدی و درست می‌داند و آن را برگرفته از تجربه نسل‌های معاصر می‌خواند. نورمحمدی به «شرق» می‌گوید «نسـل او یعنی دهه‌شصتی‌ها، دو تجربه مهم را از سر گذرانده‌اند که گفته خاتمی را تأیید می‌کند؛ اول، تجربه برجام و ناامیدی از اعتماد آسان به غرب بعد از خروج ترامپ از توافـق هسـته‌ای و دومین تجربه هم ناظر به سیاسـت خارجی دولت پزشـکیان است که با وجود شـعار تنش‌زدایی، به‌عنوان یک فرصت مغتنم از جانب غرب نادیده گرفته شد و دوباره شاهد فشار، جنگ و بازگشت قطع‌نامه‌های شـورای امنیت هستیم». بنابراین از منظر نورمحمدی، «شواهد و رفتارهای منطقه‌ای و بین‌المللی نشان می‌دهد که اسـرائیل و آمریکا به دنبال تجزیه ایـران و از بین بردن ظرفیت‌های تمدنی آن هسـتند؛ سیاسـتی که هـدف نهایی‌اش نه فقط تغییر نظام، بلکه تضعیف و تجزیه سـاختار ملی ایران است». این تحلیل، به گفته او «ضرورت تقویت هم‌زمان سـرمایه اجتماعی (پشتیبانی مردمی) و توان دفاعی را دوچندان می‌سازد». در سومین محور، نورمحمـدی به انتقاد خاتمی از عملکـرد اقتصادی دولت اشـاره می‌کند و تأکید دارد «این نکته بسیار راهگشاست. چون بعد از اسـتیضاح و برکناری عبدالناصر همتی، وزیر سابق اقتصاد، اکنون چنین به‌نظر می‌رسـد که یک سیاسـت واحد اقتصادی و معیشتی در دولت چهاردهم وجود ندارد». از این رو، سـخنگوی حزب ندا با نگاهی واقع‌گرایانه وضعیـت کابینه را «فاقد یک فرمانده اقتصادی قاطع» توصیف می‌کند و معتقد اسـت «در شـرایط فشار تحریمی و اقتصـادی، وجـود کابینه‌ای هماهنـگ و قوی ضـرورت حیاتی دارد». بـه تعبیر نورمحمدی «اگر دولت مرکب از افرادی باشـد که در تصمیم‌گیری‌های بزرگ و هماهنگ ناتوان‌اند، طبیعتا فشـارهای داخلـی و خارجی را نمی‌توان مدیریت کـرد». او اضافه می‌کند که «شـخصیتِ آرام و فرهیخته رئیس‌جمهور مانع از آن نیست که یک چهره قاطع اقتصـادی به‌عنوان رهبرِ میدان اقتصادی ظاهر شـود و تصمیم‌گیری‌های سـریع و هماهنگ را پیش ببـرد». در پایان، این فعال سیاسـی باز هم بر «ضرورت توازن میـان مؤلفه‌های قدرت» تأکید می‌کند و یادآور می‌شـود که «موشـک و مردم هر دو سـتون امنیت ملی‌اند؛ تقویت یکی بدون دیگری ناکافی است. در عین حال، بی‌ثباتی اقتصادی و فقدان سیاست واحد، هر دستاوردی را در عرصه اقتدار ملی تضعیف می‌کند».

جواد شـرف‌خانی: خاتمی با مطرح‌کردن موشـک و مردم به دنبال تلفیق اقتدار سخت و نرم بود

دکتر جواد شـرف‌خانی هم دیگر چهره سیاسـی‌ای بود که در گپ‌وگفتش با «شـرق» بیشـتر روی جنبه‌های انتقادی سـخنان خاتمی بـه عملکرد اقتصادی دولت چهاردهـم تمرکز می‌کند و می‌گویـد: «آقای خاتمی با تأکید بر ایـن جمله که «رئیس‌جمهور باید مقتدر باشـد» به یک چالش اساسـی در سـاختار حکمرانی اشـاره می‌کند؛ بدین نحو، درحالی‌که بر اسـاس قانون اساسـی، رئیس‌جمهـور عالی‌ترین مقام رسـمی پس از رهبری و مسـئول اجـرای قانـون اساسـی اسـت، در عمـل بخشـی از حوزه‌های تصمیم‌سـازی و حاکمیتی از دولت جدا شده‌اند. نهادهای موازی، مراکز غیرپاسـخ‌گو و بخش‌های اقتصادی مستقل از دولت باعث شـده‌اند کـه رئیس‌جمهور عملا اختیـار کامل در اداره کشـور را نداشته باشد، در حقیقت این موضوع ضرورت بازتعریف اقتدار در سـاختار قدرت را نشـان می‌دهد». به باور این استاد دانشگاه، «در اینجا مفهوم «اقتدار»، نه به معنـای اقتدارگرایی، بلکه به معنای قدرت کارآمد و پاسـخ‌گو است. در واقع یعنی رئیس‌جمهوری که بتواند تصمیم بگیرد، اجرا کند و پاسخ‌گو باشد». از منظر عضو حزب مردم‌سـالاری، «در این نگاه، رئیس‌جمهور مقتدر لازمه حکمرانی خوب اسـت؛ زیرا بدون تمرکز مسئولیت و پاسـخ‌گویی در دولت، مفاهیمـی مانند شـفافیت، کارآمدی و عدالـت اقتصادی تحقق نخواهد یافت؛ کما اینکه از دیدگاه حکمرانی خوب، اقتدار مشروع زمانی شـکل می‌گیرد که اولا تصمیمات بر پایه قانون و شـفافیت باشد و ثانیا نهادهای غیرمسئول مداخله نکنند و ثالثا مردم بدانند چه کسـی مسئول نتایج تصمیم‌هاست. بنابراین، به نظر من سخن آقای خاتمی در واقع نقدی به پراکندگی قدرت و فقدان پاسخ‌گویی ساختاری در نظام حکمرانی است». از منظر دیگر و به گفته فعال سیاسی اصلاح‌طلب، «این جمله آقای خاتمی که هر کشور باید یک دولت و یک اقتصاد داشـته باشد، شاید مهم‌ترین موضوع سخنان ایشان باشد. با این مضمون که کشـور نمی‌تواند با «چند اقتصاد» و چنـد «مرکز تصمیم‌گیری اقتصادی» پیـش برود. به هر حال در ایران، نهادهای اقتصادی گوناگون از شرکت‌های خصولتی و بنیادها و صندوق‌های مختلـف گرفته تا... که بعضا هـر کدام به‌صورت مسـتقل عمل می‌کنند و گاه سیاست‌های دولت را دور می‌زنند که این وضعیت با اصول «حکمرانی خوب اقتصادی» در تضاد است. زیرا در یک نظام حکمرانی سـالم حتما دولـت باید مرجع نهایی سیاست‌گذاری اقتصادی باشد، ضمن اینکه قوانین مالی باید برای همه یکسان باشد و نهایتا اینکه هیچ نهادی نباید از شفافیت مالی فرار کند».

این مدرس دانشگاه در تبیین گفته‌های رئیس دولت اصلاحات افزود «شاید آقای خاتمی با تأکید بر «یک اقتصاد» در واقع به دنبال مطرح‌کردن مفهومـی تحت عنوان «حاکمیـت قانون اقتصادی واحد» بوده اسـت. زیرا اگر چنین حاکمیتی وجود نداشـته باشـد آنگاه دولـت نه‌تنها اقتدار خود را از دسـت می‌دهد، بلکه امکان فسـاد، تبعیـض و رانت به‌صورت سـاختاری تقویت می‌شـود». شرف‌خانی خاطرنشان کرد «در منطق حکمرانی خوب، یکپارچگی در تصمیم‌گیری‌های اقتصادی یک موضوع بسیار مهم و شرط لازم برای توسعه پایدار است و این همان چیزی است که آقای خاتمی آن را پیش‌نیاز هر نوع اصلاح اقتصادی و اجتماعی می‌داند». عضو حزب مردم‌سـالاری بـه مباحث سیاسی رئیس‌جمهور اسبق هم پرداخت و عنـوان کرد که «آقای خاتمی با مطرح‌کردن «موشـک و مـردم» بـه عنـوان دو عامل سربلندی ایران در جنگ ۱۲ روزه به دنبال تلفیق اقتدار سـخت و نرم بوده و با ظرافت خاصی میان دو نوع قدرت تمایز قائل می‌شود؛ قـدرت سـخت (یعنـی قدرت نظامی، بازدارندگی و موشـکی) و قـدرت نـرم (سـرمایه‌های اجتماعـی، رضایـت مـردم و مشارکت عمومی)».

شرف‌خانی: «به نظرم ایران زمانی سـرافراز است که این دو قدرت درکنار هم باشند، نه در مقابل هم، زیرا موشک بـدون مـردم، صرفا ابـزار اسـت و مردم بدون پشتوانه دفاعی نیز آسیب‌پذیر هستند. بنابراین می‌توان گفت که بدون دولت مقتدر و پاسـخ‌گو، حکمرانی خوب ممکن نیست و بدون اقتصاد شـفاف و واحد، توسعه پایدار نخواهیـم داشـت. بدون مردم، امنیت و اقتـدار معنایی ندارد و بدون انسجام ملی، دشـمنان می‌توانند آسیب‌های زیادی به ما بزنند»

در سـایه نکات یادشده و در مقـام جمع‌بندی، شـرف‌خانی تصریـح می‌کنـد که «بـه نظرم ایران زمانی سـرافراز اسـت که این دو قدرت در کنار هم باشـند، زیرا موشـک بدون مـردم، صرفا ابزار است و مردم بدون پشتوانه دفاعی نیز آسـیب‌پذیر هسـتند. بنابرایـن می‌تـوان گفـت کـه بـدون دولت مقتدر و پاسـخ‌گو، حکمرانی خوب ممکن نیسـت و بدون اقتصاد شـفاف و واحد، توسـعه پایدار نخواهیم داشت. بـدون مـردم، امنیـت و اقتدار معنایـی ندارد و بدون انسـجام ملـی، دشـمنان می‌تواننـد آسیب‌های زیادی به ما بزنند».

گزارش

گزارشی از افتتاح مجتمع شماره سه خانواده تهران

حضور قضات زن در دادگاه خانواده

زهرا اسـماعیل‌زاده: محلـه حکیمیه در شـرق تهران اکنون میزبان سـومین مجتمـع تخصصـی خانـواده پایتخت است؛ مجتمعی که قوه قضائیه آن را با هدف کاهش اطاله دادرسی و پیشگیری از فروپاشـی برخی خانواده‌ها تأسـیس کرده است. مجتمع شماره سه خانواده با ۹ شـعبه فعال آغاز به کار کرده و هر شعبه با حضور قاضی مشاور زن فعالیت می‌کنـد؛ تغییری کـه قرار اسـت نگاه انسـانی و تخصصی‌تری به پرونده‌های خانوادگی ارائه دهد.

افتتـاح ایـن مجتمع در شـرایطی انجام شـد که آمار پرونده‌های طلاق در دادگاه‌های خانواده، بنا بر گفته مسئولان قضائی، طی سـال‌های اخیـر افزایش قابل توجهی داشـته اسـت. مسئولان تأکید می‌کنند رویکرد جدید قوه قضائیه در محاکـم خانـواده بـر «قضازدایی» و «سـازش‌محوری» متمرکـز اسـت؛ رویکردی که هدف آن پیشگیری از ادامه اختلافات پیش از صدور حکم است.

روز افتتاح، فضای رسمی مجتمع با رویدادی غیرمعمول مواجه شد؛ زوجی که پس از یک سـال جدایی برای جلسه رسـیدگی به طلاق آمـده بودند، پیش از ورود بـه دادگاه با چند جمله از مدیر دفتر شعبه تصمیم به بازگشت به زندگی گرفتنـد. این زوج کـه دو فرزند هفت و ۹ساله داشـتند، مجتمع را ترک کردند؛ رویدادی که نمونه‌ای از آنچه دسـتگاه قضـا آن را «کارکـرد اجتماعـی دادگاه خانواده» می‌نامد به شمار می‌رود.

امیـر عقبایـی، مدیـر دفتـر یکی از شـعب، دربـاره تجربـه خـود گفت: «طـلاق منفورتریـن حلال خداسـت. بیشـتر اختلاف‌ها از ندانستن، نشنیدن و لج‌بازی‌های لحظه‌ای ناشـی می‌شود. گاهی فقط حضور کسـی که گوش دهد و چند جمله درست بگوید، مسیر زندگی را تغییر می‌دهد».

حجت‌الاسـلام محمودی، از قضات باسـابقه دادگاه‌های خانـواده، معتقد است تأسـیس مجتمع‌های جدید فراتر از توسـعه فیزیکـی اسـت و بازتعریف کارکرد دسـتگاه قضا در حوزه اجتماعی محسـوب می‌شـود. او می‌گوید: «پیش از این دعاوی خانواده توسـط دادرسان عمومی رسـیدگی می‌شـد، اما اکنون با حضـور قاضـی مشـاور زن، تصمیم‌ها تخصصی‌تر و متعادل‌تر اتخاذ می‌شوند و از صدور احـکام عجولانه و بی‌توجه به ابعـاد روانی و فرهنگـی جلوگیری می‌شود».

او افزود که یکی از اهداف تأسـیس مجتمع جدیـد، کاهش بار مراجعات در شـرق تهران و تسریع در فرایند رسیدگی اسـت؛ مسـئله‌ای که به دلیـل کمبود نیروی انسانی و افزایش حجم پرونده‌ها به معضل جدی قوه قضائیه تبدیل شده است.

قاضـی سـوداگری، رئیـس یکی از شـعب این مجتمـع، دربـاره افزایش پرونده‌های طلاق گفت: «بیشتر پرونده‌ها ریشـه در مشـکلات مالی، ناهماهنگی فرهنگـی و فشـارهای روانـی دارد. اختلافات امروز الزاما ناشی از خیانت یا خشونت نیست، بلکه گاهی از ناتوانی در گفت‌وگو و فقدان مهارت زندگی مشترک شکل می‌گیرد».

بـه بـاور او، حضور قضـات زن در محاکم خانواده فرصـت درک دقیق‌تر از پیچیدگی‌هـای روابـط زناشـویی را فراهـم می‌کنـد و در پرونده‌هایـی که احساسـات انسـانی نقش تعیین‌کننده دارند، می‌تواند مؤثر باشـد. سـوداگری همچنیـن به اجـرای تکالیـف قانونی قوه قضائیـه طبق قانـون «حمایت از خانـواده و جوانـی جمعیت» مصوب ۱۳۹۱ اشـاره کـرد و گفت: «رسـیدگی تخصصی در حوزه خانواده نه‌فقط الزام قانونی، بلکه ضرورت اجتماعی است. جامعه به محاکمی نیاز دارد که بتوانند خانواده‌هـا را بفهمنـد و در مـواردی نجات دهند».

حجت‌الاسـلام مولـوی، قاضـی باسابقه دیگر، با تأکید بر تجربه ۲۰ساله خود، ریشه بسـیاری از اختلافات را در کم‌رنگ‌شـدن معنویت و عدم شناخت واقعـی زوجیـن از یکدیگـر می‌داند: «زوج‌ها اغلـب از همدیگر تصویر آرمانی می‌سـازند و مواجهه با واقعیت موجب کاهش تحمل می‌شود».

ادامه در صفحه ۳